

B O G A N M E L D E L S E R

P. Nyboe Andersen, Udenrigsøkonomi, Handelshøjskolen i København, Skriftrække A, Nr. 9. Einar Harcks Forlag, 2. udgave, København 1964, 323 sider, Pris 32,00 kr.

Det var en god bog, professor Nyboe Andersen udsendte i 1955, og den nye udgave er heller ikke dårlig. Bl.a. fordi cand.oecon. Helmer Duelund Nielsen har skrevet et meget instruktivt afsnit om de senere års internationale økonomiske samarbejde og iøvrigt fikset fremstillingen lidt op. Men det kan ikke skjules, at tiden er ved at løbe fra bogen, selv om den stadig kan benyttes.

Man mærker, at bogen er blevet gammel. For det første fordi forfatterne ikke altid har fundet det påkrævet at ajourføre de statistiske oplysninger. F.eks. karakteriseres toldniveauet i Danmark, Norge, Sverige og U.S.A. ved hjælp af tal fra 1938 og 1947 (tabel V-1, side 158). For det andet fordi moderne udenrigsøkonomiske fremstillinger – hvoraf flere nævnes i litteraturvejledningen – har et helt nyt oplæg.

Moderne udenrigsøkonomer opbygger deres fremstillinger omkring integrationsteorien, vækstteorien og teorierne om de internationale kapitalbevægelser. Nyboe og Duelund er (side 245-57) inde på dele af integrationsteorien, men stort set holder de sig til blot at beskrive det internationale økonomiske samarbejde. Det gøres godt, men man savner nu en gennemgang af de senere års frugtbare teoretiske diskussion.

Endvidere diskuterer de moderne udenrigsøkonomer sammenhængen imellem økonomisk vækst og international handel. De interesserer sig både for, hvorledes væksten påvirker den internationale handel, og hvorledes den internationale handel påvirker væksten. I denne forbindelse drages u-landene ind i billedet. Nyboe strejfer problemerne (side 51-54 og 298-303 samt i en række mindre passager), men læseren får ingen fornemmelse af de sidste 10 års teoretiske diskussion på området.

Man savner også en redegørelse for de nyeste overvejelser om det internationale betalingssystem, for teorierne om rentearbitrage og terminshandel med valuta samt andre sider af de internationale kapitalbevægelseres teori. Her er der også sket meget siden 1955.

Man kunne ønske, at Nyboe Andersen eller Duelund Nielsen fik tid til at skrive en helt ny bog. For det trænger vi til, selv om den foreliggende ud fra sine forudsætninger giver en nyttig fremstilling.

*Erling Olsen**

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit.

En studiegruppe under ledelse af Poul Nyboe Andersen: Det Sovjetiske Samfund. En beskrivelse af Sovjetunionens økonomiske og sociale udvikling. Det danske forlag, København 1963, 241 sider, 25,50 kr.

Den foreliggende bog er den første samlede fremstilling på dansk af det moderne sovjetsamfunds økonomiske og sociale forhold. Siden den 20. partikongres i 1956 indvarslede en større åbenhed indadtil og udadtil i Sovjets holdning, ikke mindst ved Mikojans kritik af sovjetstatistikens form og indhold, er der blevet givet større frihed til offentliggørelse og diskussion af den førte politiks metoder og resultater. I de følgende år er der på basis af disse publicerede resultater og planer navnlig i U.S.A. udsendt en række solide analyser af den faktiske udvikling i Sovjet. Fra at være et objekt for kremlologers spådomskunster er studiet af sovjetsamfundet med disse stadigt flydende faktiske økonomiske oversigter fra Sovjets statistikkontorer blevet et yndet arbejdsfelt for samfundsforskningen, især for økonomerne.

Dette danske bidrag til sovjetstudiet

B O G A N M E L D E L S E R

P. Nyboe Andersen, Udenrigsøkonomi, Handelshøjskolen i København, Skriftrække A, Nr. 9. Einar Harcks Forlag, 2. udgave, København 1964, 323 sider, Pris 32,00 kr.

Det var en god bog, professor Nyboe Andersen udsendte i 1955, og den nye udgave er heller ikke dårlig. Bl.a. fordi cand.oecon. Helmer Duelund Nielsen har skrevet et meget instruktivt afsnit om de senere års internationale økonomiske samarbejde og iøvrigt fikset fremstillingen lidt op. Men det kan ikke skjules, at tiden er ved at løbe fra bogen, selv om den stadig kan benyttes.

Man mærker, at bogen er blevet gammel. For det første fordi forfatterne ikke altid har fundet det påkrævet at ajourføre de statistiske oplysninger. F.eks. karakteriseres toldniveauet i Danmark, Norge, Sverige og U.S.A. ved hjælp af tal fra 1938 og 1947 (tabel V-1, side 158). For det andet fordi moderne udenrigsøkonomiske fremstillinger – hvoraf flere nævnes i litteraturvejledningen – har et helt nyt oplæg.

Moderne udenrigsøkonomer opbygger deres fremstillinger omkring integrationsteorien, vækstteorien og teorierne om de internationale kapitalbevægelser. Nyboe og Duelund er (side 245-57) inde på dele af integrationsteorien, men stort set holder de sig til blot at beskrive det internationale økonomiske samarbejde. Det gøres godt, men man savner nu en gennemgang af de senere års frugtbare teoretiske diskussion.

Endvidere diskuterer de moderne udenrigsøkonomer sammenhængen imellem økonomisk vækst og international handel. De interesserer sig både for, hvorledes væksten påvirker den internationale handel, og hvorledes den internationale handel påvirker væksten. I denne forbindelse drages u-landene ind i billedet. Nyboe strejfer problemerne (side 51-54 og 298-303 samt i en række mindre passager), men læseren får ingen fornemmelse af de sidste 10 års teoretiske diskussion på området.

Man savner også en redegørelse for de nyeste overvejelser om det internationale betalingssystem, for teorierne om rentearbitrage og terminshandel med valuta samt andre sider af de internationale kapitalbevægelseres teori. Her er der også sket meget siden 1955.

Man kunne ønske, at Nyboe Andersen eller Duelund Nielsen fik tid til at skrive en helt ny bog. For det trænger vi til, selv om den foreliggende ud fra sine forudsætninger giver en nyttig fremstilling.

*Erling Olsen**

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit.

En studiegruppe under ledelse af Poul Nyboe Andersen: Det Sovjetiske Samfund. En beskrivelse af Sovjetunionens økonomiske og sociale udvikling. Det danske forlag, København 1963, 241 sider, 25,50 kr.

Den foreliggende bog er den første samlede fremstilling på dansk af det moderne sovjetsamfunds økonomiske og sociale forhold. Siden den 20. partikongres i 1956 indvarslede en større åbenhed indadtil og udadtil i Sovjets holdning, ikke mindst ved Mikojans kritik af sovjetstatistikens form og indhold, er der blevet givet større frihed til offentliggørelse og diskussion af den førte politiks metoder og resultater. I de følgende år er der på basis af disse publicerede resultater og planer navnlig i U.S.A. udsendt en række solide analyser af den faktiske udvikling i Sovjet. Fra at være et objekt for kremlologers spådomskunster er studiet af sovjetsamfundet med disse stadigt flydende faktiske økonomiske oversigter fra Sovjets statistikkontorer blevet et yndet arbejdsfelt for samfundsforskningen, især for økonomerne.

Dette danske bidrag til sovjetstudiet

fremtræder som en rapport fra en studiegruppe, hvori man da også finder en udtalt overvægt af økonomer, nemlig 7 polit'ere, en cand.merc. samt en økonomisk orienteret geograf blandt gruppens 11 medlemmer: cand.polit. Svend Aabling-Thomsen, stud.mag. Wilhelm Christmas-Møller, stud.mag. Rolf Dorset, cand.merc. Poul Høj, cand.polit. Peter Ilsoe, mag.scient. Per Kongstad, cand.polit. Reinhard Lund, cand.polit. Preben Nielsen, cand.polit. Arne Slyngborg og cand.polit. Poul Svejstrup samt gruppens leder professor Poul Nyboe Andersen.

Bogen dækker et meget bredt felt af sovjetsamfundets forhold, hvilket vel må være rimeligt, når der ikke i forvejen fandtes tilsvarende danske fremstillinger. I en kort indledning trækkes den historisk-politiske baggrund op for dagens sovjetsamfund, der herefter gennemgås sektor for sektor i 13 kapitler spændende fra opbygningen af stats- og partiapparatet over økonomiske planlægningsmetoder og faktisk udvikling inden for industri, landbrug, transport, inden- og udenrigshandel, arbejdsmarkedsforhold og social lovgivning til uddannelse og forskning og status inden for retsvæsenet med forsøg på vurdering af individets stilling og endelig med en afslutning om den fremtidige udvikling. Medens denne bredde i fremstillingen kan motiveres ved en henvisning til, at danske læsere ikke hidtil har kunnet læse om disse forhold, så kan det på den anden side ikke undgås, at bogen derved får et vist leksikalsk præg. Sammenholdt med dens karakter af studiekredsrapport bevirker dette, at bogen ikke ligefrem er blevet spændende læsning.

Studiegruppens økonom-overvægt har naturligt nok medført, at de økonomiske aspekter af sovjetsamfundet dominerer i fremstillingen, men eftersom hovedvægten er lagt på det alment beskrivende, fordi så mange emner skal dækkes, kommer man kun i enkelte kapitler frem til egentlige analyser af problemerne. Kapitel 2 om planlægningsmetoder, kapitel 3 om nationalindkomstens størrelse og udvikling, ka-

pitel 9 om udenrigshandelen og det afsluttende kapitel om den fremtidige udvikling i Sovjets økonomi sammenholdt med U.S.A.s forventede udvikling er vel de mest interessante ud fra en økonomisk-teoretisk betragtning såvel som ud fra en ikke-russers synspunkt i det hele taget, da disse kapitler netop behandler de sider af sovjetsamfundet, der har den mest direkte betydning for omverdenen. Det er da også i disse kapitler, at bogens leksikonpræg er mindst fremtrædende. Specielt om Sovjets udenrigshandel må det konstateres, at danske læsere er dækket ganske godt ind, idet Knud Erik Svendsens lille afhandling om Østeuropas udenrigsøkonomi, som udkom omtrent samtidig, kompletterer studiegruppens udenrigshandelskapitel på en udmærket måde. (*Østeuropas udenrigshandel og økonomiske samarbejde*, Eksportinstitutets småskrifter nr. 3, København 1963.)

Behandlingen af de tre andre ovennævnte hovedemner – den økonomiske planlægningsproblematik, den hidtidige udvikling i nationalindkomsten, og perspektiver for den fremtidige økonomiske udvikling i Sovjet sammenholdt med udviklingen i U.S.A. og resten af verden – må naturligvis blive noget stedmoderlig, da der blot har kunnet afsættes ialt 65 sider hertil, men man kommer dog ind på livet af problemerne og får skærpet appetiten på videre studier.

I kapitlet om planlægningsproblemer, der har den meget lovende titel: planlægning i Øst og Vest, savnede anmelderen en sammenligning med planlægningen inden for den offentlige sektor i vore samfund, idet der her må kunne drages nyttige paralleller. Den aktuelle diskussion i Danmark om en langsigtet planlægning af det offentliges investeringspolitik og om overgang til 3-års budgetter for så vidt angår statens driftsbudget kunne utvivlsomt hente frugtbare impulser ved en sådan sammenlignende undersøgelse. Bogens sammenligning mellem sovjetisk planlægning og vestlig rammeøkonomiplanlægning efter fransk mønster er måske den mest nærliggende, men forekommer ikke særlig spændende,

da disse to planlægningssystemer trods alt ligger for langt fra hinanden til, at der kan overføres erfaringer fra det ene til det andet.

I kapitel 3 om den hidtidige økonomiske vækst hedder det efter en konstatering af landbrugets fortsatte store andel i nationalproduktet trods stigningen i industriproduktionen: »Man får heraf et indtryk af, at den økonomiske udvikling i høj grad har begunstiget industrien, men har ladet landbruget noget tilbage« (side 69). Mere siges der ikke om relationen mellem den samlede økonomiske vækst og landbrugssektoren. En produktionsandel for landbruget på 27 pct. (og en beskæftigelsesmæssig på ca. 40 pct., så vidt man kan skønne efter oplysningerne i kapitlet om befolkningsforhold, jfr. også bilag 8 om arbejdsstyrkeforhold i U.S.A. og Sovjetunionen i *Dimensions of Soviet Economic Power*, U.S. Government Printing Office, Washington 1962, hvor landbrugsbefolkningen store andel i Sovjets totalbefolkning diskuteres nærmere) synes imidlertid først og fremmest at tyde på et relativt lavt udviklingstrin for hele samfundsøkonomien. Sovjet har jo ikke nogen landbrugseksport, og landbrugsvarerne må derfor udgøre en tilsvarende andel af forbruget. En nærmere udredning af, hvordan en så høj »landbrugsprocent« kan forenes med en iøvrigt høj udviklingsgrad ville her have været på sin plads.

Dette spørgsmål er heller ikke taget op i det afsluttende kapitel om den fremtidige udvikling. En grov beregning på grundlag af dette kapitels tabel 13.1, der viser nogle tal fra Sovjets perspektivplaner frem til 1980, giver til resultat, at landbrugsproduktionen i 1970 fortsat vil ligge på omkring 27 pct. og i 1980 på ca. 20 pct. af nationalproduktet. Regnet efter perspektivplanens årlige stigning på mere end 8 pct. i nationalproduktet skulle U.S.A.s produktionsniveau blive indhentet allerede omkring 1970, men hvorledes kan dette forenes med en landbrugsproduktionsandel i Sovjetunionens nationalprodukt på mere end 25 pct., hvor landbruget i dag i U.S.A.

kun tegner sig for mindre end 5 pct. og i Vesteuropa vel omkring 15 pct. af totalproduktionen? Er russernes forbrugsmønstre så afvigende fra amerikaneres eller vesteuropæeres, eller er der så betydelige forskelle i prisrelationerne mellem landbrugsvarer og industrivarer i de to samfundstyper, at forholdet kan forklares ad denne vej?

Med den korte plads, der er levnet gennemgangen i kapitel 3 af den hidtidige økonomiske udvikling i Sovjetunionen, er det uundgåeligt, at de økonomisk-teoretiske elementer i denne gennemgang må blive meget summariske. Alligevel kunne forfatterne nok have præsteret en lidt mere fyldestgørende model for den »normale« vækstproces end den, der præsenteres side 71-73 som baggrund for den derpå følgende beskrivelse af den stedfundne økonomiske vækst i Sovjetunionen. Den helt afgørende vægt i udviklingsprocessen, man i det generelle tilfælde tillægger eksporterhvervenes udbygning, kapitalimporten og udenrigshandelspolitikken, forekommer ikke helt rimelig, hvis modellen skulle have relevans for udviklingen i Sovjetunionen. Afhængigheden af omverdenen er selvsagt af væsentlig mindre betydning for et så stort samfund end tilfældet er for mindre samfund – og man har da også klaret sig ganske godt uden væsentlig støtte i disse udefra kommende påvirkninger.

Disse eksempler på emner, der ikke synes helt tilfredsstillende behandlet i bogen, eller som slet ikke er taget op, skal imidlertid ikke afslutte denne anmeldelse. Da bogen som nævnt dækker et meget bredt felt af det moderne sovjetsamfunds økonomiske og sociale forhold, kan behandlingen af de enkelte emner ikke blive mere dybtgående, men man får dog et indtryk af problemernes karakter, således at man – evt. ved hjælp af bogens nyttige litteraturhenvisninger – selv kan arbejde videre med de forskellige emner og som bogen fremtræder, fylder den et åbenbart behov. Dens mange faktiske oplysninger er nyttige at have for hånden, og i modsætning til mange af de »vestlige« kilder, der

har været anvendt ved udarbejdelsen, er den behageligt fri for politisk slagside.

*Erling Jørgensen**

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit.

Stanislaw Wellisz: The Economies of the Soviet Bloc. A Study of Decision Making and Resource Allocation. McGraw-Hill; New York, San Francisco, Toronto, London 1964, 245 sider, 54 sh.

Den polskfødte amerikanske økonom har i denne bog foretaget en principiel analyse af planøkonomien i Sovjetrusland og dette lands europæiske allierede. Man får en diskussion af målsætningen, d.v.s. hvad det kommunistiske parti fastlægger som værende i den sociale interesse. Det vises, hvorledes det centralt fastsatte løn- og pris-system giver arbejdere og konsumenter valgmuligheder, som ingen forbindelse har med produktionens udvikling. Der gives en redegørelse for opbygningen af såvel langtidsplanlægning som planlægningen inden for det enkelte år. Her forklares, hvordan det kommunistiske partis suveræne målsætning i hvert tilfælde foreløbig har bevirket, at det er voluntaristerne inden for Sovjetøkonomerne, der har sejret over deterministerne. Det betyder bl.a., bliver der mere indgående forklaret, at Lange, Kalecki og Leontief ikke har kunnet yde bidrag til den praktiske gennemførelse af planøkonomien. I de sidste afsnit af bogen diskuteres de direktiver og incitamenter, der er nødvendige for at få planen til at virke, og spørgsmålet om den effektivitet og det spild, der er knyttet til Sovjetblokkens planøkonomi.

Denne analyse er gennemført på en klar og frisk måde. Kun hvor diskussionen nødvendiggør det, anvendes beskrivelser af administrationen og statistiske eksempler. Eksemplerne er fra Sovjetrusland og Polen med overvægt af de polske eksempler. I diskussionen indgår der en række paralleller til de vestlige lande. En hovedindvending

mod denne oplægning er, at ikke blot er den levende Sovjetblokmodel uklar på grund af de store forskelle mellem Polen og Sovjetrusland, men det gælder i endnu højere grad de vestlige landes billede. Disse lande er kun afgrænset på den måde, at det indirekte fremgår, at de socialistiske lande Norge og Sverige ikke er medregnet. Det betyder, at man i mange tilfælde står usikker overfor de konklusioner, der drages af parallellerne. Den klare oplægning af de centrale problemer, der er knyttet til planøkonomien, som den faktisk praktiseres i Sovjetblokken, gør dog bogen til meget nyttig læsning.

*Niels Banke**

* Direktør for Monopoltilsynet, cand. polit.

J. C. R. Dow: The Management of the British Economy 1945-60. Cambridge University Press, London 1964, XIX+443 sider, § 11,50.

Med rette er denne bog allerede blevet stærkt berømmet. Her gives på overkommelig plads en virkelig dybtgående fremstilling og analyse af 15 betydningsfulde år i Englands nyere økonomiske historie. Forfatteren behandler alene de sider af økonomien, der plejer at blive behandlet af de økonomer, der interesserer sig for det konjunkturelle. Alt mere strukturelt er lagt til side, f.eks. landbrugssubsidier, uddannelsespolitikken, toldpolitikken etc. Afgrænsninger må jo foretages; kun hvor forfatteren kommer ind på vækstproblemer, synes denne afgrænsning at give hans fremstilling en uheldig hældning. Vækst hænger fuldt så meget sammen med noget strukturelt som med noget konjunkturelt.

At forfatteren alene behandler de emner, der traditionelt behandles af konjunkturpolitikkerne, betyder imidlertid ikke, at vi står over for endnu en business-cycle bog. Den handler netop om en periode, hvori konjunkturer i traditionel forstand er ophørt. Den handler om en *managed economy*, altså om en periode, hvor man ved en række indgreb ikke længere dæmpede en